

рубок в среднем через 20 лет, то ежегодно можно заготавливать только по лесам Минлесхоза около 90 тыс.м³ древесины.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ануцин Н.П. Постепенные и выборочные рубки. - Пушкино: ВНИИЛМ, 1962.
2. Кайрюкштис Л.А. Итоги применения постепенных и выборочных рубок в Литве // Лесное хозяйство. - 1962. - N10. - С.18-20.
3. Кожевников А.М., Феофилов В.А. Постепенные и выборочные рубки в лесах Белоруссии. - Минск: Урожай, 1969.

УДК 630*6

А.В. Нявераў, прафесар;

П.У. Шаліма, асістэнт

ВЫЗНАЧЭННЕ КАШТОЎНАСЦІ ЛЯСОЎ У СКЛАДЗЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА БАГАЦЦА КРАІНЫ

The article is devoted to a urgent problem of definition of value of woods in a structure of national riches of Belarus

Ва ўмовах станаўлення Беларусі як незалежнай дзяржавы ўзнікла аб'ектыўная неабходнасць вызначэння каштоўнасці лясоў як часткі нацыянальнага багацця, якое выступае ў якасці складніка стабілізацыйнага фонду нацыянальнай грашовай адзінкі.

Нацыянальнае багацце дзяржавы, яго стан у выглядзе прыродных рэсурсаў, яго выкарыстанне і ўзнаўленне - гэта не толькі стабільнасць сённяшняга дня, але і магчымасці ўстойлівага развіцця на будучыню.

Менавіта таму вартасная ацэнка прыродных рэсурсаў у складзе нацыянальнага багацця мае прынцыповае значэнне. Але праблема заключаецца не толькі ў вартасным уліку прыродных рэсурсаў у складзе нацыянальнага багацця. На сённяшні дзень не менш актуальным з'яўляецца пытанне: а якая ж метадалогія самога вартаснага (цэнаснага) вымярэння прыродных рэсурсаў як часткі нацыянальнага багацця краіны?

Улічваючы вышэйсказанае, у якасці адзінай метадалагічнай асновы вызначэння каштоўнасці прыродных рэсурсаў мы прапануем выкарыстоўваць тэорыю экалагічнай рэнты. Само азначэнне рэнты ("адданне назад, вернутая") гаворыць аб тым, што ўсялякі эканамічны суб'ект у платнай форме абавязаны кампенсаваць прыродзе яе рэсурсы - чыстае паветра, ваду, прадукцыйную здольнасць экасістэм.

Экалагічная рэнта - гэта складаная сацыяльна-эканамічная катэгорыя. У яе фарміраванні ўдзельнічаюць усе віды капіталаў - фізічны, прыродны, чалавечы. Аднак непасрэдны ўплыў на памер экалагічнай рэнты аказвае прыродны і чалавечы капітал.

У сучаснай экалагічнай сітуацыі, а таксама ўлічваючы неабходнасць захавання (прымнажэння) асяроддзятворнай ролі прыроднага капіталу, увесь механізм цэнаўтварэння ў сістэме прыродакарыстання павінен будавацца на прырытэчнай ролі экалагічнай рэнты. Экалагічная рэнта - гэта самастойная частка цаны прадукту прыродакарыстання, якая, з аднаго боку, выступае ў якасці вартаснага гаранта ўзнаўлення жывой прыроды (уклучна з духоўнымі аспектамі яе прадукавання), а з іншай - эканамічна стымулюе прыродазахаваанне.

На цяперашнім этапе свайго развіцця Беларусь будзе сваю эканоміку на падмурку сацыяльна-рыначнай гаспадаркі, дзе ўлік лясоў, як і іншых экарэсурсаў, у складзе нацыянальнага багацця - першачарговая задача. Пры гэтым варта падкрэсліць, што, згодна з міжнароднай метадалогіяй пабудовы сістэмы нацыянальных рахункаў, аб'ектам ацэнкі ў дадзеным выпадку выступае толькі драўняны запас як носбіт экалага-рэсурснай каштоўнасці лясоў (ляснога капіталу). Зямля, занятая лесам ці прызначаная для лесавырошчвання, ацэньваецца ў складзе іншых актываў нацыянальнага багацця.

Прымяняемая для ацэнкі ў сучасны момант лясныя таксы далёка не да канца адлюстроўваюць поўны народнагаспадарчы эффект (як эканамічны, так і экалагічны) узнаўлення лясоў. Акрамя таго, метадыка іх складання не прызначана для агрэгаваных разлікаў. Для гэтага мы прапануем выкарыстоўваць спецыяльныя лясныя таксы (T), пабудаваныя на грунце тэорыі рэнты (абсалютнай (R_a) і дыферэнцыяльнай (R_d)):

$$T = R_a + R_d.$$

Абсалютная рэнта, пабудаваная на эфекце аднаўлення лясных рэсурсаў, з'яўляецца базай велічыней таксы. Яна вызначаецца як здабытак максімальнага сабекошту вытворчасці шламатэрыялаў як асноўнага канечнага прадукту аднаўлення лясных рэсурсаў (C_{max}) і каэфіцыентаў эфектыўнасці ўдзянення новых тэхнікі і тэхналогіі ($K_1=0,3$) і суадносін эканамічных і экалагічных інтарэсаў ($K_2=0,5$):

$$R_a = C_{max} \times K_1 \times K_2.$$

Здабытак ($C_{max} \times K_1$) указвае на нарматыўны прыбытак канечнага прадукту ўзнаўлення лясных рэсурсаў, які з дапамогай каэфіцыента K_2 трансфармуецца ў эффект аднаўлення (рэнту).

Дыферэнцыяцыя базавай велічыні таксы (R_a) па драўнянай пародзе (K_3), экалагічнай каштоўнасці (K_4), катэгорыях буйніны (K_5) і адлегласці вывазкі (K_6) з'яўляецца падставай знаходжання дыферэнцыяльнай рэнты:

$$R_d = R_a \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 - R_a.$$

Аднак, улічваючы тое, што вызначэнне каштоўнасці лясоў праводзіцца для ўсёй краіны, выніковы ўдзел у разліках каэфіцыентаў K_5 і K_6 дасць адзінку, і таму іх можна выключыць з формулы, не змяніўшы пры гэтым верагоднасці і дакладнасці разлікаў:

$$R_d = R_a \times K_3 \times K_4 - R_a.$$

У якасці велічыні цэнаўтваральнага каэфіцыента K_3 прыняты суадносіны, якія выкарыстоўваюцца ў практыцы пабудовы лясных таксаў:

- сасна - 1,0;
- елка - 0,8;
- дуб, ясьень, клён - 2,0;
- бяроза, вольха чорная, граб, ліпа, ільмавія - 0,35;
- асіна, вольха шэрая, таполя - 0,2.

Велічыня K_4 адлюстроўвае ўзаемасувязь "час-прастора" і вызначаецца як адносіны ўзросту спеласці (высечкі) канкрэтнай пароды (A_f) да ўзросту спеласці (высечкі) самай раннеспелай пароды (асіны) (A_{\min}). У сувязі з гэтым каэфіцыент экалагічнай каштоўнасці вызначаецца па формуле

$$K_4 = A_f / A_{\min}.$$

І таму формула лясных таксаў прымае наступны выгляд:

$$T = C_{\max} \times K_1 \times K_2 \times K_3 \times A_f / A_{\min}.$$

Аднак лясы Беларусі маюць разнастайную ўзроставую структуру. З гэтай нагоды апошняя формула патрабуе ўвядзення ўзроставага каэфіцыента (Ψ):

$$\Psi = 1 / (1 + E_d)^{A_f A},$$

дзе $E_d=0,02$ - дысконтны каэфіцыент; A - канкрэтны ўзрост канкрэтнага насаджэння, год. Такім чынам універсальная формула вызначэння лясных таксаў прымае наступны канчатковы выгляд:

$$T = C_{\max} \times K_1 \times K_2 \times K_3 \times A_f / (A_{\min} \times (1 + E_d)^{A_f A}).$$

Вынікі разлікаў лясных таксаў па асноўных лесаўтвараючых пародах Беларусі прыведзены ў табл. 1.

У разліках велічыні нацыянальнага багацця мэтазгодна таксама ўлічваюць вартасную велічыню недраўнянай прадукцыі лесу. Шматлікія даследаванні і лесаўпарадкавальная практыка сведчаць аб тым, што яе памер складае не менш 50% штогоднай драўнянай прадукцыі (ад высечак галоўнага і прамежкавага ка-

выстанняў). Улічваючы гэтыя акалічнасці, а таксама суадносіны капіталізаванай велічыні сярэдняга прыросту і кошту драўнянага запasu, ацэнку недраўнянай прадукцыі лесу ва ўзбуйненых разліках можна прыняць на ўзроўні 0,25 каштоўнасці драўнянага запasu.

Табл. 1. Лясныя таксы на асноўныя лесаўтваральныя пароды для першай і другой груп лясоў Рэспублікі Беларусь, р./м³

ПАРОДА	Маладнякі		Сярэдне-ўзроставыя		Перадспелыя		Спелыя і перастойныя	
	групы лясоў		групы лясоў		групы лясоў		групы лясоў	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Сасна	13882	16877	30651	30570	55520	45426	82500	67500
Елка	11105	13502	24521	24456	4416	36341	66000	54000
Дуб	22081	27763	48756	61302	131230	111040	195000	165000
Граб	5053	5435	10105	9844	18304	16151	22313	19688
Ясець	22081	27763	48756	61302	131230	111040	195000	165000
Клён	22081	27763	48756	61302	131230	111040	195000	165000
Бяроза	5742	5742	9420	9420	13997	13997	17063	17063
Асіна	3384	3375	5029	4543	6768	5537	8250	6000
Вольха ш.	3384	3375	5029	4543	6768	5537	8250	6000
Вольха ч.	5742	5922	9420	8800	13997	11844	17063	14438
Ліпа	5053	5435	10105	9844	8304	16151	22313	19688
Таполя	3384	3375	5029	4543	6768	5537	8250	6000

Скарыстаўшы апошнюю формулу для вызначэння лясных таксаў і матэрыялы Улку ляснога фонду Рэспублікі Беларусь па стане на 1.01.1988 г. (улічваліся лясы агульнадзяржаўнага кіравання (АДК) і нефінансавых карпарацый (НФК) з агульным драўняным запасам у 921,3 млн. м³), не ўяўляе цяжкасці правесці ацэнку лясных рэсурсаў нашай краіны як нацыянальнага багацця (табл.2). Яна склала 22,65 трыльёна рублёў па стане на снежань 1994 г., ці 2,31 млрд. USD па бягучым курсе (9800 б./н.бел.р./USD).

Табл. 2. Ацэнка лясоў Рэспублікі Беларусь як нацыянальнага багацця

Парода	Леса-карыстальнік*	Запас, тыс.м ³	Ацэнка драўнянага запasu, тыс.р.	Кошт недраўнянай прадукцыі, тыс.р.	Агульная каштоўнасць лясоў, тыс.р.
1	2	3	4	5	6
Сасна	АДК	500665	14461878336	3615469584	18077347920
	НФК	18368	429538216	107384554	536922770
Елка	АДК	123553	3032843968	758210992	3791054960
	НФК	3971	81570297	20392575	101962872

Заканчэнне табл. 2

1	2	3	4	5	6
Дуб	АДК	30264	2309606944	577401736	2887008680
	НФК	551	28147759	7036940	35184699
Граб	АДК	1256	12795030	3202747	15997777
	НФК	0	0	0	0
Ясень	АДК	2588	123630986	30907747	154538733
	НФК	0	0	0	0
Клён	АДК	54	6259719	1564930	7824649
	НФК	0	0	0	0
Бяроза	АДК	137823	1317879056	329469764	1647348820
	НФК	7552	57078621	14269657	71348278
Асіна	АДК	18682	97296348	24324088	121620436
	НФК	1124	4815775	1203943	6019718
Вольха шэрая	АДК	6395	28797450	7199362	35996812
	НФК	539	2012088	503022	2515110
Вольха чорная	АДК	63857	619666338	154916585	216883223
	НФК	3655	28494828	7123707	35618535
Ліпа	АДК	188	1705189	426297	2131486
	НФК	0	0	0	0
Таполя	АДК	255	1041616	260404	1302020
	НФК	0	0	0	0
Усяго па пародах	АДК	885492	22013400980	5503350236	27516751216
	НФК	35760	631657584	157914398	789571982
Усяго па краіне		921252	22645058564	5661264634	28306323198

*АДК - лясы агульнадзяржаўнага кіравання (усе лясы, акрамя калгасных); НФК - нефінансавыя карпарацыі (калгасныя лясы).

Прыведзеныя вышэй даныя варта разглядаць як эксперыментальныя. Аналагічныя разлікі ў 1994 годзе праводзіліся па ўсіх сектарах эканомікі, якія складаюць нацыянальнае багацце Беларусі.

Такім чынам, у агульным нацыянальным багацці Рэспублікі Беларусь удзельная вага лясных рэсурсаў (без кошту зямлі пад лесам) складае больш 2%.